

MENY

Rett i nebbet!

For å spise må fuglene velge, fange inn og håndtere maten. Tilgangen på en næringsressurs og konkurranse om å utnytte ressursen vil være en seleksjonskraft, hvor fugler med de beste atferds- og utseendemessige egenskapene får ført sine gener videre. Om en fugleart spiser nærmest utelukkende en stabil type mat, kaller vi de spesialister. De fleste fuglearter spiser flere typer mat. Er matseddelen svært variert kaller vi arten en generalist. Fugler kan kategoriseres etter maten de spiser, for eksempel vil fugler som spiser frukt kalles frugivore. Ofte vil nebbet gi oss en pekepinn på hvilken matkilde fuglene utnytter. I utstillingen «Rett i nebbet» har vi plassert utstoppede fugler fra norsk natur i følgende «mat-grupper»:

Planteetere/ Herbivore

Bær og frukt

Frø

Nøtter

Gress

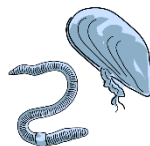

Kjøttetere/ Karnivore

Insekter

virvelløse dyr

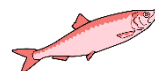

Altetere

Kjøttetere / Karnivore

Fisk

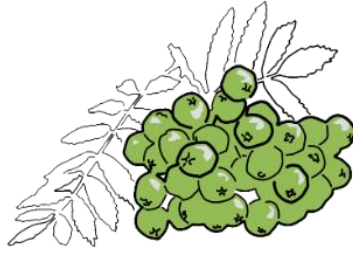

Fugl

Pattedyr

Bær og frukt er uimotståelige for mange fugler. Fuglene spiser og fordøyer den næringsrike frukten, mens frøene bæses ut på et nytt sted og ofte kan en ny plante få sjansen til spire. På denne måten tjener både planter og fugler på samspillet. Planten produserer bær og frukt etter pollinering og er tilgjengelig sommer og høst.

Sidensvans *Bombycilla garrulus*

Rognebær og annen frukt og bær på høst/vinter. Insekter på hekkested.

Konglebit *Pinicola enucleator*

Rognebær og annen frukt og bær, samt frø på høst/vinter. Insekter i tillegg til frø og bær på hekkested.

Rødvingetrost *Turdus iliacus*

Blåbær og krekling om høsten. Ellers snegler, mark og insekter.

Gråtrost *Turdus pilaris*

Bær og frukt høst og vinter. Ellers er meitemark viktigste næringskilde, samt edderkopper og insekter.

Fugler som spiser frø har kraftige nebb som de bruker til å knuse det harde frøskallet for å få tilgang på det næringsrike innholdet. Nebbets størrelse samsvarer ofte med størrelsen på frø de spiser. Når frøene blir spist av fugler, vil de ikke kunne spire til nye planter. Frø er tilgjengelig når planter er ferdig med blomstring.

Stillits *Carduelis carduelis*

Voksne fugler lever av frø, særlig tistel- og løvetannfrø. Unger blir matet med insekter.

Grankorsnebb *Loxia curvirostra*

Spesialist på grankongler. Hekker i februar/mars når tilgangen på frø er best.

Flaggspett *Dendrocopos major*

Frø fra kongler er favoritt om høst/vinter. Ellers omnivor og spiser alt fra frukt til fugleunger.

Kjernebiter *Coccothraustes coccothraustes*

Frø, kan knekke kirsebærsteiner, men spiser ikke fruktkjøttet. Spiser også knopper og insekter.

Fugler som spiser nøtter har ofte et kraftig og spisst nebb som de bruker til å hakke hull i det harde nøtteskallet. Nøtter er tilgjengelig sommer og høst, og fugler samler ofte nøtter til vinteren. For å finne tilbake til nøttelagrene har de en god hukommelse, men de klarer allikevel ikke finne alle lagrene. På denne måten vil planten spres.

Nøtteskrike *Garrulus glandarius*

Eikenøtter. Leveområdet overlapper i stor grad utbredelsen av eiketrær. Kan imidlertid nyttiggjøre en rekke matkilder, fra korn til fugleunger.

Nøttekråke *Nucifraga caryocatactes*

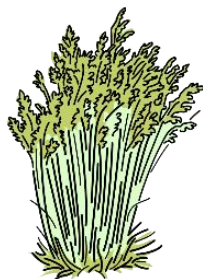
Nøttekråken i Rogaland er spesialisert på hasselnøtter. Kan imidlertid nyttiggjøre en rekke matkilder, fra korn til fugleunger.

Spettmeis *Sitta europaea*

Spettmeisen spiser nøtter om høsten og vinteren. Nebblengden er kortere vinterhalvåret grunnet slitasje av å hakke på harde nøtter. Kosten er ellers variert og den spiser insekter, småkryp og frø.

Gress representerer plantebasert kost i form av blader og skudd. Nebbene brukes til å rykke løs planter eller deler av planter, som å plukke skudd. Plantemateriale som spises må rives i stykker for at fuglen skal kunne hente ut næringen. Gress er tilgjengelig året rundt, men finnes i størst mengder fra senvår til høst.

Orrfugl *Lyrurus tetrix*

Spiser knopper av både løvtrær og bartrær. Kyllinger spiser insekter.

Brunnakke *Mareca penelope*

Spiser plantekost som blader, stengler, røtter og frø, som hentes både i vann og på land. Sees ofte på land hvor de beiter gras.

Dompap *Pyrrhula pyrrhula*

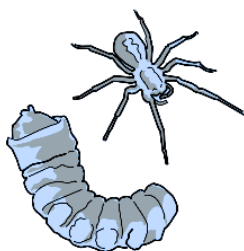
Spiser knopper og skudd på sommer. Spiser mye frø og supplerer også med insekter.

Taffeland *Aythya ferina*

Spiser vannplanter som den finner ved å dykke. Kransalger og tjernaks er favoritten. Kan også spise insekter, småfisk og muslinger.

Insekter er en svært tallrik og variert dyregruppe som mange fugler utnytter. Insektspisere må fange insektene, og har ofte et spisst nebb som de bruker til å fange/plukke insektene. Arter som fanger flygende insekter, har en stor munn. Insekter har et høyt næringsinnhold og vil være viktig for fugler med en plantebasert diett deler av året og under oppvekst.

Vepsevåk *Pernis apivorus*

Spiser larver av veps og humler. Kan også ta frosk og andre smådyr. Den har skjell i stedet for hårbørster ved nebbroten for å beskytte mot insektstikk.

Grønnspekk *Picus viridis*

Spesialist på å spise tuebyggende maur. Tar ellers trelevende insekter og andre virvelløse dyr.

Gjøk *Cuculus canorus*

Sommerfuglarver er favorittføden, men spiser også øyenstikkere, gresshopper og biller. Spiser også fugleegg.

Blåstrupe *Luscinia svecica*

Insekter og edderkoppdyr som de normalt finner på bakken, men kan også fange insekter i lufta. Spiser også andre invertebrater og frukt og bær.

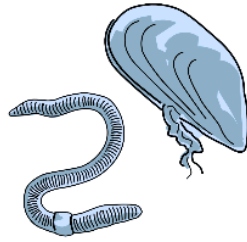

Tornskate *Lanius collurio*

Insekter, små gnagere, amfibier og småfugl som de ofte spidder på torner og piggråd.

Virvelløse dyr mangler ryggrad, deriblant dyregrupper som bløtdyr, leddyr og børstemarker. Disse gruppene inkluderer meitemark og blåskjell, som er en ettertraktet næringskilde for mange fugler. Dyregruppen er svært variert og det samme er fuglenebbene som enten kan finne dyr som lever i jorda, sile ut dyr i vann eller dykke ned og plukke opp skjell.

Skjeand *Spatula clypeata*

Det skjeformede nebbet har lameller på hver side som filtrerer ut planktoniske krepsdyr, snegler, muslinger og vannlevende insekter fra vann.

Fossekal *Cinclus cinclus*

Spiser smådyr i ferskvann som den dykker etter. Smådyrene kan være alt fra krepsdyr, insekter og småfisk.

Svarthalespove *Limosa limosa*

Insekter, muslinger, krepsdyr og børsteormer. Spiser også frø, bær, fugleunger, froskeegg og rumpetroll.

Vipe *Vanellus vanellus*

Spiser meitemark og insekter. Også virvelløse dyr og bløtdyr.

Rugde *Scolopax rusticola*

Meitemark og insektlarver. Har sanseceller på nebbspissen slik at den føle byttedyr når den stikker nebbet ned i jorden.

Vi ser at fugler ofte finner mat fra flere kategorier, noe som gir mening da tilgangen på ressursene varierer over året. At nebbets utseende alene ikke kan forklare hva fuglen spiser gir også mening da fuglene bruker nebbet til flere ting, blant annet stell av fjær, bygge reir og kommunikasjon. Noen arter har imidlertid en nebbform og atferd som gjør at de kan nytte svært varierte næringskilder, som spanner fra plantekost til animalsk føde. Disse artene er karakteriserte som altetere.

Gråmåke *Larus argentatus*

Fisk den fanger i vannoverflaten er hovedføden. Alteter som tar alt fra vegetabilsk føde til avfall.

Kjøttmeis *Parus major*

Insekter og frø, men også kjøtt og fett fra åtsler.

Skjære *Pica pica*

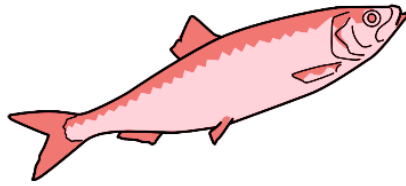
Insekter, virvelløse dyr, åtsler, smågnagere, småfugler, fuglunger, egg, bær, korn og matrester som brød.

Polarjo *Stercorarius pomarinus*

Smågnagere og fugleunger og egg på hekkested, ellers marine næringsressurser som den stjeler fra andre fugler (kleptoparasittisme).

Fugler som spiser fisk må fange den næringsrike matkilden. De bruker forskjellige teknikker som involverer å stupe, dykke og svømme for å fange byttet. Nebbene er variable av utseende, ofte med tilpasninger for å fange og håndtere fisken.

Lundefugl *Fratercula arctica*

Sild er favorittføden i hekketid, men spiser også annen småfisk. Dykker ned til 70 meter og svømmer med vingene. Den fanger flere fisk på samme dykk som den kan holde i nebbet.

Siland *Mergus serrator*

Svømmer for å fange småfisk, som sil eller ørret, på grunt vann. Lever både marint og i ferskvann. Avlangt nebb med "tenner" for å holde fast fisk.

Isfugl *Alcedo atthis*

Småfisk, men også vannlevende insekter. Observerer fra en grein i vannkanten, ofte elver, og stupdykker etter byttet.

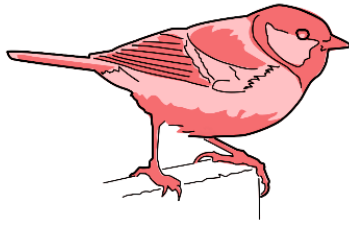

Toppsykker *Podiceps cristatus*

Fisk opptil 22 cm, men av og til større fisk om den klarer å håndtere disse. I tillegg virvelløse dyr og rumpetroll.

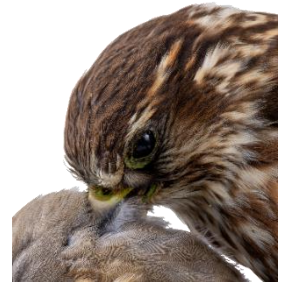

Fugler skilles fra andre dyr ved at de har fjær og de aller fleste kan fly. Fangst av fugler krever godt utviklede sanser, atletisk manøvrerbarhet og kraftige klør til å avlive byttet. Det krumme, skarpe nebbet brukes til å ribbe og partere byttet.

Dvergfalk *Falco columbaris*

Trost og andre småfugler, men kan også ta insekter. Speider etter bytte fra steder med god oversikt. Kan jakte sammen i mindre grupper.

Spurvehauk *Accipiter nisus*

Småfugler. Hunner er mye større enn hanner og kan ta bytte på størrelse med duer.

Varsler *Lanius excubitor*

Spiser småfugler, insekter, firfiser og mus som den fanger i åpent landskap.

Fugler som spiser pattedyr er særlig avhengig av smånagere, som kan finnes i store mengder. Størrelsen på fuglene indikerer hvilken størrelse på bytte de foretrekker. For å fange pattedyr har fuglene utviklet svært gode sanser, ofte både syn og hørsel. Dyrene avlives i hovedsak av klørne, og rovfuglene bruker det spisse nebbet til å dra løs kjøttet.

Jordugle *Asio flammeus*

Smånagerspesialist som foretrekker markmus. I år med lite markmus supplerer ugla med småfugler.

Tårnfalk *Falco tinnunculus*

Smånagere, men kan også ta insekter, krypdyr og frosk. Stiller i luften i jakt på byttet.

Haukugle *Surnia ulula*

Smånagerspesialist, men kan også ta spissmus. Uglefjær har taggete fjærkant som gjør at ugler flyr lydløst.

Fjellvåk *Buteo lagopus*

Smånagere, kan også ta hønsefugl og hare.

